

Projekt: Digitální učební materiály ve škole, registrační číslo projektu CZ.1.07/1.5.00/34.0527
Příjemce: Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Husova 3, 371 60 České Budějovice

Název materiálu: Typologie osobností

Autor materiálu: PhDr. Jitka Ivanková

Zařazení materiálu:

Šablona: Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (III/2)

Sada: PS1

Tematická oblast: Úvod do obecné psychologie

Datum (období) vytvoření: 26. 9. 2013

Předmět: Psychologie, 2. ročník

Číslo DUM: 16

Ověření materiálu ve výuce:

Datum ověření: 18. 10. 2013

Ověřující učitel: Bc. Helena Šorfová

Třída: ZDA 2.A

Popis způsobu použití materiálu ve výuce:

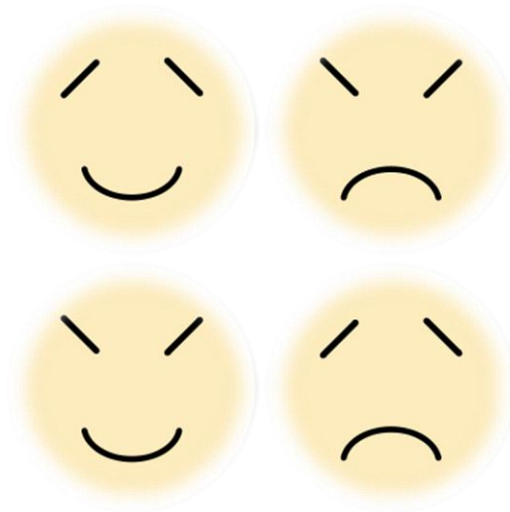
Výuková elektronická prezentace slouží jako podpurná a názorná pomůcka k výkladu učitele. Prezentace výstižně a názorně zachycuje v předmětu Psychologie základní vědomosti o typologii osobnosti, které si mohou žáci zaznamenat a využít při domácí přípravě. Materiál obsahuje zpětnou vazbu ověřující pochopení nové látky v podobě závěrečného snímku s otázkami k opakování tématu.

Tento výukový materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

TIPOLOGIE OSOBNOSTI

Obr. 1

Osobnost

Osobnost je člověk, který je jedinečným psychologickým celkem (má i obecné rysy)

Osobnost je **utvářena** ve vztazích mezi lidmi a ve společnosti a v nich se také **projevuje**

Osobnost se **formuje** během života, nikdo se **nerodí** jako osobnost

Osobnost se **projevuje** jako **relativně stálá**, ale **dynamická**

Typy osobnosti vyjadřují:

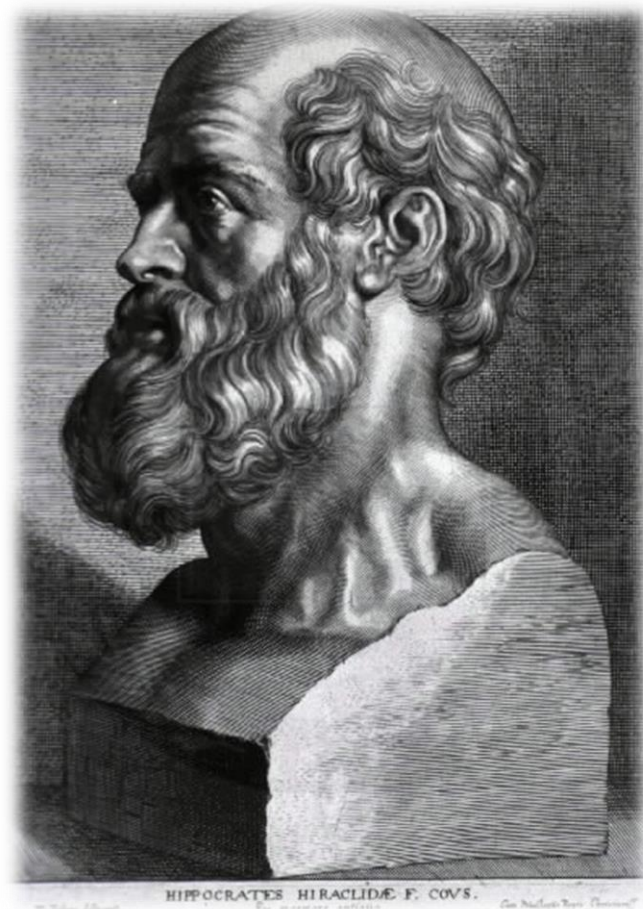
konstelaci
nějakých
vlastností, které
spolu souvisí;

příslušnost
některých
jedinců a určitou
konstelaci
vlastností,
přičemž takový
jedinec může
příslušet ještě
k jiným typům;

podstatnou
charakteristiku
osobnosti, avšak
příslušníci téhož
typu se mohou
v určitých
charakteristikách
(např. stupni
inteligence) od
sebe lišit.

Typologie osobnosti dle Hippokrata (460-377 př.n.l.)

- **Hippokratova typologie temperamentu je ze všech typologií osobností v rámci vědního oboru psychologie historicky nejstarší.**
- **Pochází již z doby antického Řecka.**

Obr. 2

Typy osobnosti

1. Melancholik

(melan cholé = černá žluč)

Klady:

- Tichý a nenáročný
- Uznává pevný řád
- Oceňuje krásu a inteligenci
- Je mlčenlivý a přemýšlivý
- Stanovuje si dlouhodobé cíle
- City jsou hluboké a trvalé

Zápory:

- Snadno se uráží a podléhá depresím
- Má nízké sebevědomí
- Trpí vnitřní nejistotou
- Na své okolí klade nerealistické nároky
- Vše musí mít podle svých představ
- Pomalý

2. Cholerik (*cholé* = *žluč*)

Klady:

- Dynamická osobnost, která dosahuje svých cílů
- Nebývá apatický nebo lhostejný
- Rád překonává překážky, miluje boj a také konkurenci
- Exceluje v krizových situacích

Zápory:

- Dráždivý
- Vzteklý
- Snadno se rozhněvá, ale obvykle se rychle uklidní
- Neumí vysadit z pracovního tempa a nutí k němu i své okolí
- Je netrpělivý a netolerantní ke slabostem

3. Sangvinik

(sanguis = krev)

Klady:

- Čilý
- Veselý
- Společenský
- Jeho charisma k němu neustále přitahuje lidi
- Rád je středem pozornosti

Zápory:

- Příliš mluví
- Je rozvláčný a často přehání
- Nestálý
- Pouští se do mnoha věcí, které pak nemůže dotáhnout do konce.

4. Flegmatik

(flegma = hlen)

Klady:

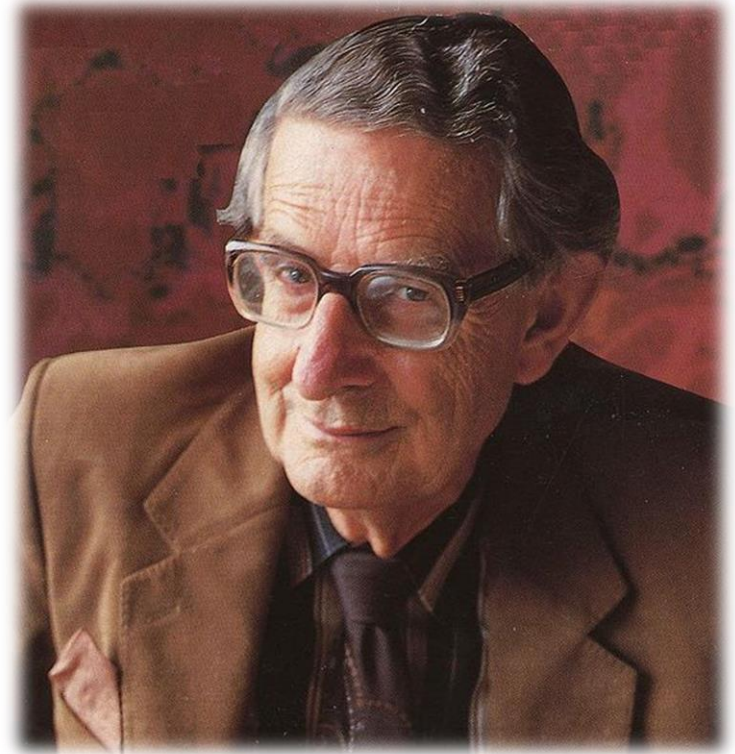
- Klidný až lhostejný
- Dobře odolává tlakům, chladnokrevný
- Je cílevědomý
- Je spolehlivý a vytrvalý
- Snaží se kolem sebe udržovat klid.

Zápory:

- Brání se jakýmkoliv změnám a nerad vymýšlí nebo zkouší nové věci
- Nedává najevo svoje city
- Má strach z činění rozhodnutí
- Pomalý
- Netečný.

Typologie osobnosti dle Hanse Jürgena Eysencka (I)

- Doplnil Hippokratovu teorii osobnosti o dimenzi **emocionální stability** (typy stabilní a labilní)
- **Typy labilní** → choleric a melancholik
- **Typy stabilní** → sangvinik a flegmatik

Obr. 3

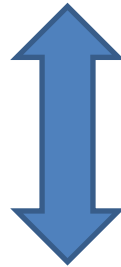
Schématické pojetí Eysenckovy typologie (II)

	Introvert	Extrovert
Stabilní	<i>Flegmatik</i>	<i>Sangvinik</i>
Labilní	<i>Melancholik</i>	<i>Cholerik</i>

Vysvětlení schématu

Z tabulky vyplývá, že vzorce osobnosti vznikají v kombinaci 2 faktorů

stabilita / labilita

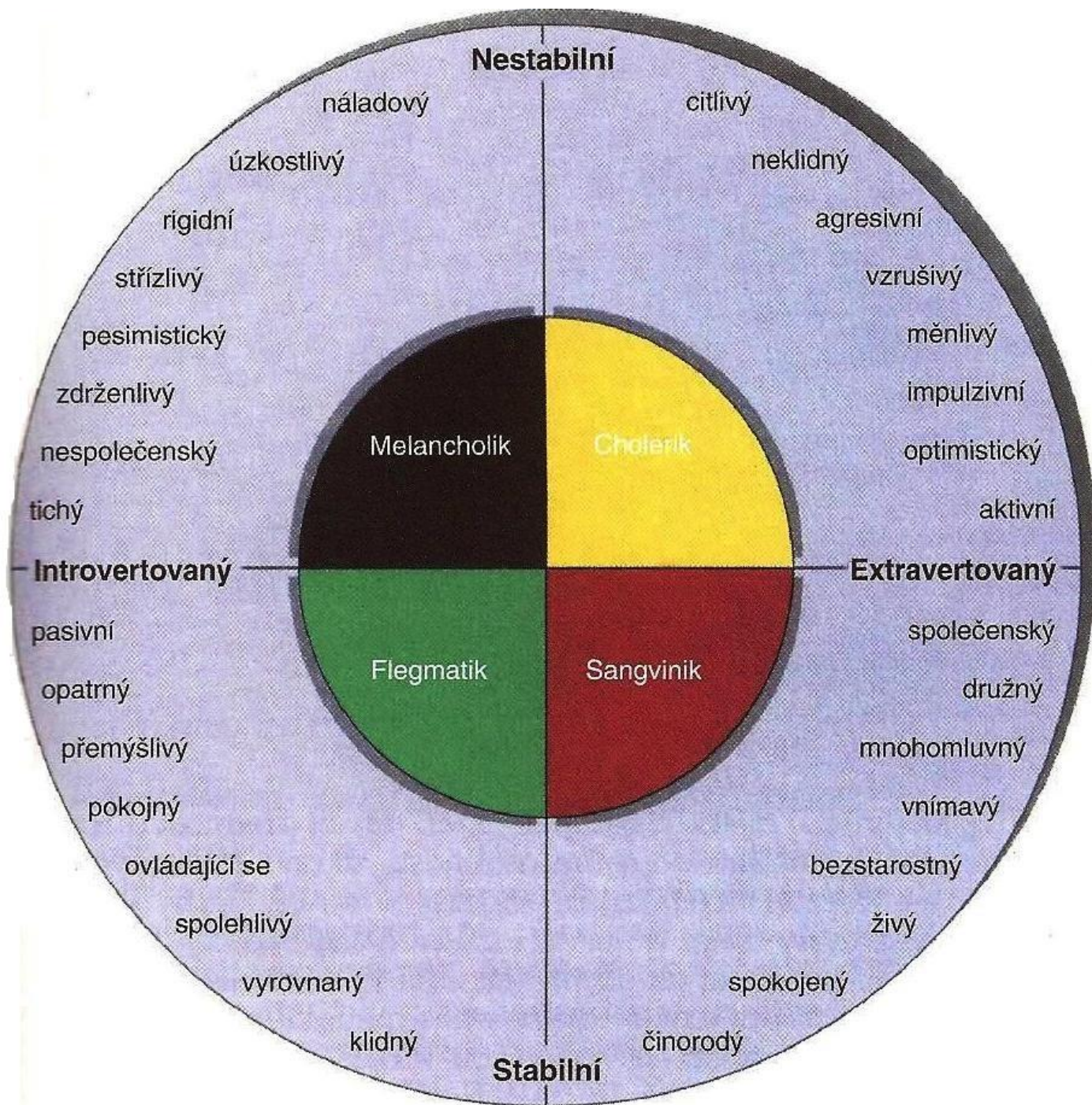
introverze / extroverze

Stabilní
introvert =
flegmatik

Stabilní
extrovert =
sangvinik

Labilní
introvert =
melancholik

Labilní
extrovert =
choleric

Obr. 4

Typologie osobnosti dle Carla Gustava Junga (I)

- Jungova typologie vychází z toho, zda je člověk orientovaný spíše na vnější nebo vnitřní svět.
- **Introvertovaní a extravertovaní jedinci se liší z hlediska jejich hodnocení a akceptace jinými lidmi.**

Obr. 5

Jung rozdělil lidi na dva typy osobností:

Extrovert

- osoba se zaměřuje na podněty zvenčí. Jedná se o otevřenou a praktickou bytost, umí pracovat s realitou i lidmi, je společenská, zábavná a přizpůsobivá, nemá strach z budoucnosti.

Introvert

- soustředí veškerou svou pozornost na svůj vnitřní svět. Osobu věřící svým subjektivním pocitům než objektivnímu názoru. Drží se v pozadí, má problémy s přizpůsobivostí, často je až moc podezíravý a opatrný. Před nepříjemnostmi většinou utíká.

	Extroverze	Introverze
Vztah ke světu	společenský, zaměřený navenek	zaměřený do sebe, na svůj vnitřní svět
Sociální kontakt	snadno navazuje kontakt, otevřený	nespolečenský, obtížně navazuje kontakt, uzavřený, rezervovaný
Způsob reagování	aktivní a impulzivní	pasivní a zdrženlivý
Způsob uvažování	preferuje fakta, důvěřivý, konformní, vázaný na názory okolí	preferuje teoretické úvahy, nedůvěřivý, převaha subjektivního názoru
Základní emoční ladění	optimistický, méně citlivý	pesimistický, dráždivý, citlivý
Adaptibilita	adaptibilní, má rád změnu	Neadaptibilní, konzervativní, rigidní, s potřebou řádu
Základní autoregulace	nízká sebekontrola, nespolehlivý	vysoká sebekontrola, spolehlivý

Typologie osobnosti dle Ernsta Kretschmera (I)

- Německý psychiatr Kretschmer zjistil, že **existuje souvislost mezi stavbou těla a způsobem prožívání jedince. Somatotyp**, tedy tělesná konstituce, a typ charakteru, to jsou dva základní pojmy této typologie.
- Kretschmer vysledoval i určité pojítko mezi **tělesným typem a duševními chorobami**.
- Následně vypracovaná typologie **rozlišuje tři typy osobnosti na základě tělesné konstituce**.

Obr. 6

Kretschmer a jeho typy osobnosti

Pyknický typ

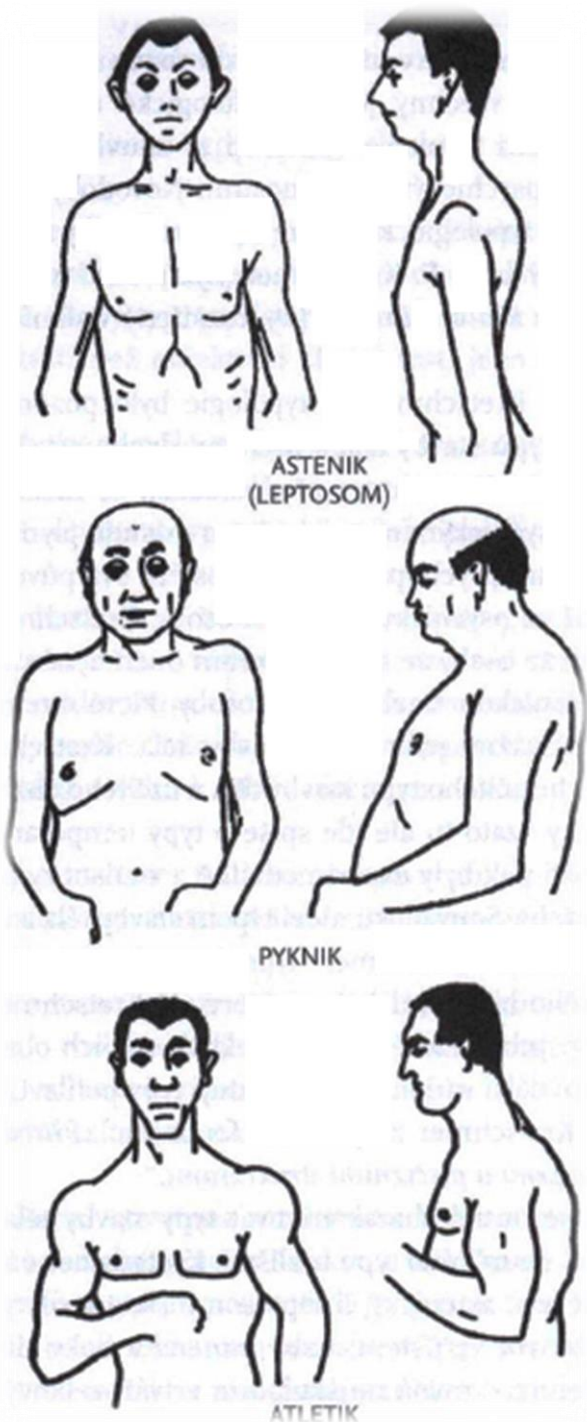
- (z řečtiny *pyknos* – tlustý, pevný) – kulatá hlava, zavalité krátké tělo, měkké svalstvo, válečkovitě tvarované údy, celková zaoblenost, za normálních okolností bývají otevření, společenšší, realistického pohledu na život, bývají ohroženi maniodepresivním duševním onemocněním.

Leptosomní typ

- (astenický, z řečtiny *leptos* – tenký), dlouhá, štíhlá, hubená postava, úzká ramena, plochý hrudník, slabě vyvinuté svalstvo, dlouhé slabé údy, bývají uzavření, jednostranně zaměřeni, vytvářejí si vlastní fantazijní svět, bývají ohroženi schizofrenním duševním onemocněním (bludnými představami, rozštěpením mysli, tzv. rozpadem osobnosti).

Atletický typ

- silně vyvinutá kostra a výrazné svalstvo, široký hrudník, užší boky, menší lebka s protáhlým obličejem, bývají pohybově a mentálně těžkopádní, bez velkých citových vzruchů a silných myšlenkových zaujetí

Obr. 7

Typologie osobnosti dle Williama Herberta Sheldona (I)

- Sheldonova typologie vychází z Kretschmerovy typologie

Obr. 8

Endomorfní

- tukem obalený jedinec s povahou viscerotonní, která dává jedinci vlastnosti jako rozvážnost nebo společenskost;

Mezomorfní

- typ s převažující svalovou hmotou a somatotonní povahou s rysy jako energičnost, vitalita a přímost;

Ektomorfní

- typ charakterizuje štíhlost a cerebrotónní povaha (množství zábran a samotářství).

Typologie osobnosti dle Williama Herberta Sheldona (II)

Stavba těla		Typ osobnosti	
Pojmenování	Charakteristika	Pojmenování	Charakteristika
Endomorfie	Převaha zaoblených a měkkých tvarů v různých částech těla. Dobře vyvinuté trávicí ústrojí.	Viscerotonický	Všeobecný postoj uvolnění. Družnost, laskavost, srdečnost. Lakomost, potřeba sympatie a souhlasu ostatních lidí.

Stavba těla

Typ osobnosti

Pojmenování

Charakteristika

Mezomorfie

Tendence k převaze somatických struktur (kostí, svalů, šlach), dobře vyvinuté ústrojí krevního oběhu. Tvrdý, zdatný, silný, hranatý.

Ektomorfie

Slabý rozvoj vnitřních (střevních) a somatických struktur. Křehkost, útlost. Dlouhé a tenké končetiny.

Pojmenování

Charakteristika

Somatotonický

Silné sebevědomí. Energická aktivnost a fyzická odvaha. Dominuje, riskuje. Agresivnost při soutěžení.

Cerebrotonický

Tendence k útlumu, zdrženlivosti a vztahovačnosti. Touha schovat se. Zaostřená pozornost, nadměrná rychlost reakcí.

Typologie osobnosti dle Eduarda Sprangera (I)

- Německý psycholog Spranger vycházel z toho, že **člověk je determinován tím, po čem touží**. Sprangerova typologie je vybudována na základě preferovaných postojů a hodnot dotyčného – podle „žebříčku hodnot“ vyčlenil Spranger **šest typů**.

Obr. 9

Eduard Spranger

Typologie osobnosti dle Sprangera (II)

Pojmenování typu osobnosti	Charakteristika typu
Teoretický	Individualista, teoretik, který se zaměřuje na abstraktní poznávání předmětů a jevů. Minulost a přítomnost spojuje do zákonitého pořádku. Jeho poznávání, rozlišování je neosobní, necitové.
Ekonomický	Ve všem hledá pouze užitkové hodnoty, resp. osobní prospěch. Všechno je pro něj prostředkem k udržení vlastní existence. Hodnoty vidí ve vnějším efektu, požitku, blahobytu.
Estetický	Život chápe jako hru obrazů, není však zaměřený tak, aby uvažoval teoreticky, ale je citový. Svět vidí po svém, čímž se odtrhává od reality.

Pojmenování typu osobnosti

Charakteristika typu

Sociální

Charakterizuje ho zaměření na lidi, je vždy připraven k pomoci. Snadno se vžívá do situace druhých. V jeho životních sociálních vztazích dominuje sympatie, láska a nenávisť.

Mocenský

Má rád moc, domáhá se jí, převládá u něho snaha po ovládnutí druhých, všechno podřizuje potřebě dominovat a vládnout. Stále zdůrazňuje sám sebe. Nesnáší konkurenci.

Náboženský (ideový)

Je lhostejný k materiálním hodnotám, všechno podřizuje vyšším cílům, je zaměřený na utváření nejvyšších hodnot.

Typologie osobnosti dle Ivana Petroviče Pavlova

- **Pavlovova teorie typu vyšší nervové činnosti.**
- Pavlov si při svých známých pokusech se psy povšiml rozdílu jejich reakcí na různé podněty. Především viděl, že jsou velké rozdíly v tom, jak rychle jednotliví psi **vytvářejí podmíněné reflexy.**
- Později došel k teorii **čtyř typů**, kterou uplatňoval i u lidí.

Obr. 10

Typy osobnosti dle Pavlova

Slabý

- nesnáší silné podněty. Takový člověk citlivě reaguje, je snadno zranitelný, a proto plachý, uzavřený. Snadno se unaví. Odpovídá mu melancholik.

silný nevyrovnaný

- vyznačuje se snadným, silným, ale přechodným podrážděním, odpovídá mu cholerik.

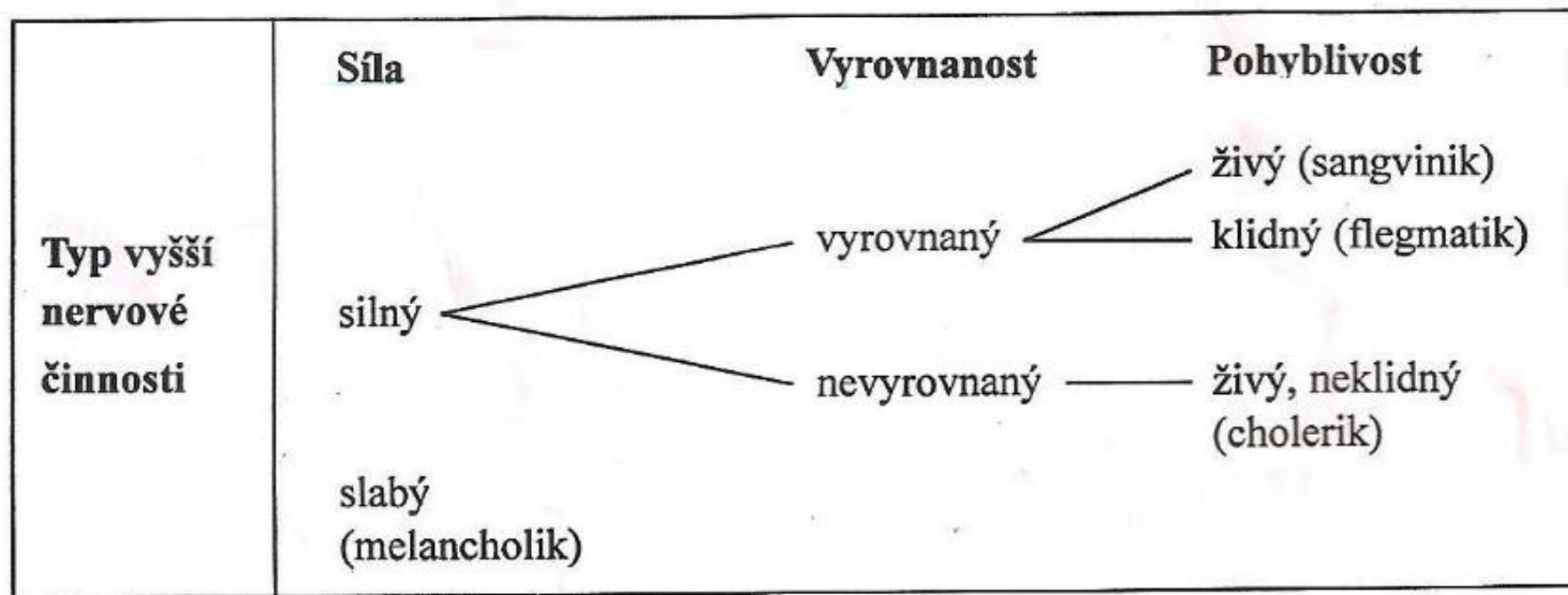
silný vyrovnaný nepohyblivý

- pomalé střídání stavů podráždění a útlumu. Odpovídá flegmatikovi.

silný vyrovnaný pohyblivý

- odpovídá sangvinikovi

Typologie osobnosti dle Ivana Petroviče Pavlova (III)

Obr. 11

Otázky k tématu

Co vyjadřují typy osobnosti?

Z jakého základu vychází typologie osobnosti dle Carla Gustava Junga?

Jak byste definovali introverta?

Jak byste charakterizovali atletický typ osobnosti podle Ernsta Kretschmera?

DĚKUJI ZA POZORNOST!

Zdroje:

- Atkinsonová, R. Atkinson, R. Smith, E. Bem, D. Nolen-Hoeksema, S. *Psychologie*, Praha: 1995. 863 s. ISBN 80-85605-35-X.
- Čechová, V. Rozsypalová, M. *Obecná psychologie pro SZŠ*. 1. vyd. IDVPZP. Brno: 2001. 105 s. ISBN 80-7013-343-0.
- Drapela, V. *Přehled teorií osobnosti*, Praha: 1997. 175 s. ISBN 978-80-7367-505-9.
- Helus, Z. *Úvod do psychologie*. Praha: 2011. 317 s. ISBN 978-80-247-3037-0.

Zdroje:

- Hladík, J. *Společenské vědy v kostce pro střední školy*. 1. vyd. Praha: 1996. 108 s. ISBN 80-7200-334-8.
- Jandourek, J. *Sociologický slovník*. Praha: 2001. 286 s. ISBN 80-7178-535-0.
- Mikšík, O. *Psychologická charakteristika*. 1. vyd. Praha: 2007. 274 s. ISBN 978-80-246-1304-8.
- Riegerová, J. Ulbrichová, M. *Aplikace fyzické antropologie v tělesné výchově a sportu*. Olomouc: 1998. 185 s. ISBN 80-7067-847-X.

Zdroje:

- Rozsypalová, M. Čechová, V. Mellanová, A. *Psychologie a pedagogika*. 1. vyd. Informatorium. Praha: 2003. 186s. ISBN 80 - 7333 - 014 - 8.
- Říčan, P. *Psychologie osobnosti*. 6. vyd. Praha: 2010. 208 s. ISBN 80-7178-923-2.
- Smékal, V. *Pozvání do psychologie osobnosti*. Brno: 2004. ISBN 80-86598-65-9.
- Vágnerová, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: 2004. ISBN 80-2460-841-3.

Zdroje:

- obr. č. 1 – Geider, Roland. [cit. 2013-09-26]. Soubor dostupný jako Public Domain na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Four_temperaments_-_2.svg
- obr. č. 2 – Rmrfstar. [cit. 2013-09-26]. Soubor dostupný jako Public Domain na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Hippocrates_rubens.jpg
- obr. č. 3 - Sirswindon. [cit. 2013-09-26]. Soubor dostupný pod licencí Creative Commons na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Hans.Eysenck.jpg>

Zdroje:

- obr. č. 4 – Eysenckovy faktory osobnosti. In: Atkinsonová, R. Atkinson, R. Smith, E. Bem, D. Nolen-Hoeksema, S. *Psychologie*, Praha: 1995. 543 s. ISBN 80-85605-35-X.
- obr. č. 5 – Neznámý autor. [cit. 2013-09-26]. Soubor dostupný jako Public Domain na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jung_1910-cropped.jpg

Zdroje:

- obr. č. 6 – Irmgard. [cit. 2013-09-26]. Soubor dostupný jako Public Domain na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kretschmer_Ernst.png
- obr. č. 7 – Riegerová, J. Ulbrichová, M. *Aplikace fyzické antropologie v tělesné výchově a sportu*. Olomouc: 1998. 185 s. ISBN 80-7067-847-X.

Zdroje:

- obr. č. 8 – Hartl, E. M. Monnelly, E. P. Elderkin, R. D. *Physique and Delinquent Behaviour*. New York: 1982.
- obr. č. 9 – Neznámý autor. [cit. 2013-09-26]. Soubor dostupný jako Public Domain na WWW: <http://www.orden-pourlemerite.de/mitglieder/eduard-spranger>

Zdroje:

- obr. č. 10 – Neznámý autor. [cit. 2013-09-26]. Soubor dostupný jako Public Domain na WWW:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Ivan_Pavlov_nobel.jpg
- obr. č. 11 – Typ vyšší nervové činnosti. In: Atkinsonová, R. Atkinson, R. Smith, E. Bem, D. Nolen-Hoeksema, S. *Psychologie*, Praha: 1995. 543 s. ISBN 80-85605-35-X.